

Proti obnovení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí se vyslovalo 26 kunsthistoriků a kunsthistoriček

Aartalk.cz, 2. 7. 2019

Na konci června zaslala skupina kunsthistoriků a kunsthistoriček dopis primátorovi hlavního města Prahy Zdeňku Hřibovi, ve kterém odborníci a odbornice vyslovují své obavy ohledně obnovy Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. O znovupostavení sloupu usiluje Společnost pro obnovu Mariánského sloupu, jejíž zástupci tvrdí, že k tomu mají příslušné stavební povolení. Na jednání pražského zastupitelstva na konci června se však odhlasovalo, že Společnost povolení ke stavbě nedostane .

Vážený pane primátore, vážené členky a členové Rady hl. města Prahy,

obracíme se na Vás jako představitelé odborných uměleckohistorických institucí a vysokoškolských pracovišť ve věci diskutované obnovy Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. V poslední době aktivity zastánců obnovy výrazně stouply a my – v obavách, aby již dříve vyslovené a odborně podložené argumenty nezapadly ve vzrušené atmosféře – chceme znovu připomenout důležitá a bohužel opomíjená fakta, která v často zjednodušených či dokonce zavádějících prohlášeních nezaznívají. Celá záležitost má jak svou ideovou, či spíše ideologickou rovinu, tak rovinu odbornou, památkovou a uměleckohistorickou. Obecně se však dotýká kulturního principu úcty k naší minulosti, obavy z manipulace historického vědomí, a proto musí každé rozhodování v této věci zohlednit zásadní, neautentický a moderní zásah do cenné podoby historického centra hlavního města Prahy.

Od zastánců obnovy reprezentovaných Společností pro obnovu mariánského sloupu opakovaně slyšíme, že sloup byl vztyčen po ukončení třicetileté války na památku úspěšné obrany Starého a Nového Města proti švédským obléhatelům na samém konci války v roce 1648. Toto tvrzení však opomíjí řadu dalších okolností, které vznik a vnímání sloupu v době jeho vzniku a v průběhu času ovlivnily. Zastánci vůbec nepřihlíží k tomu, že umělecké dílo – jímž Mariánský sloup nepochybně byl – na sebe navrstvilo řadu významů, které jsou dány historickými, kulturními, lokálními i uměleckými okolnostmi jeho vzniku. Tuto vrstvu významů, které se váží k Mariánskému sloupu, nelze pro jejich aktuální promlouvání do současné debaty opomenout a rádi bychom je stručně shrnuli.

Mariánský sloup přikázal císař Ferdinand III. postavit na Staroměstském náměstí a výslovně si přál, aby byl proveden podle vzoru vídeňského sloupu stojícího od roku 1647 před jezuitským kostelem na náměstí Am Hof. Při vysvěcení vídeňského sloupu císař zasvětil Panně Marii jako vládkyni a patronce sám sebe, své potomky, lid rakouských zemí a vojsko. Náboženský akt se tak posunul do roviny politicko-ideologické deklarace. Když císař žádal o použití formy vídeňského sloupu v Praze, přenášel tak do českého prostředí stejné ideové koncepty. V Praze však tato nábožensko-politická deklarace tzv. rakouské zbožnosti (pietas Austriaca) začala žít vlastním životem, a to zejména díky místu zvolenému pro stavbu sloupu. Rozhodně nebylo vybráno náhodou.

Prostor Staroměstského náměstí je totiž místem mimořádné historické paměti. Stavbou sloupu se Habsburkové chtěli vypořádat s jejím podstatným dílem a deklarovat zde své vlastní vladařské nároky i rekatolizační program, jehož symbolem se zde stala postava

Panny Marie. Aktuálního genia loci prostoru náměstí vytvářely v první řadě dvě dominanty: radnice, tedy politické centrum Starého Města pražského fungující zde od středověku, symbolizující v devíze Praga caput regni autoritu města, kterou Habsburkové od 16. století systematicky omezovali. Na opačné straně náměstí se tyčilo další místo střetu – kostel Panny Marie před Týnem, chrám utrakvistické církve mající své kořeny v českém husitství. Po Bílé hoře byl z průčelí kostela svržen kalich – symbol utrakvismu a nahradila jej socha Panny Marie. Instalace těchto, a dalších monumentů v prostoru Staroměstského náměstí tedy znamenala proces rituální očisty města a země od nekatolické minulosti a ztělesňovala zahájení symbolické rekatolizace tohoto klíčového prostoru. Tento exkurz zřetelně vypovídá o tom, že mariánský sloup představoval již v okamžiku svého vzniku triumfální výraz habsburské monarchistické ideologie opírající se o program militantní katolické protireformace. Tento ideologický koncept zdaleka přesahoval rámec pouhé paměti na úspěšnou obranu Starého a Nového města v roce 1648.

Tomuto radikálně rekatolizačnímu významovému programu odpovídala i podoba jednotlivých soch Mariánského sloupu: Panna Marie na vrcholu byla zpodobena jako tzv. Panna Marie Neposkrvněného početí, která byla symbolem obnovy (v českém prostředí často násilné) katolické víry. Andělé, umístění v přízemí sousoší, byli zpodobeni v boji s ďábly a dalšími příšerami. Ty byly jako bytosti temna a zla v dobové symbolice a aktuálním protireformačním kontextu chápány jako pokoření nekatolictví „kacíři“. Tedy stejně, jako političtí nepřátelé Habsburků – tj. české nekatolické stavy poražené na Bílé hoře. Pražský Mariánský sloup tedy nebyl jen memoriální památkou, ale také symbolem expanzivní habsburské katolicko-protireformační propagandy. V tomto kontextu je zřejmé, že v žádném případě nemůže fungovat jako deklarace ekumenického smíření mezi církvemi.

Vedle těchto historických a kulturních argumentů proti obnově mariánského sloupu stojí dále důvody čistě praktické. Od zastánců obnovy slyšíme, že nový sloup bude kopií barokní památky. K tomu, aby bylo možné vyrobít kopii původního originálu je však zapotřebí jeho podrobná obrazová a fotografická dokumentace, případně musí dochované zbytky barokní památky poskytnout dostatek podkladů pro zhotovení kopie. Bohužel ani dochovaná dokumentace, ani zbytky originálu tuto možnost nenabízejí. Zobrazení na grafických listech jsou velmi nepřesná a fotografie zhotovené před destrukcí sloupu jsou jen pohledy z dálky nedovolující rekonstrukci detailů. Částečně je dochována jen postava Panny Marie a jedna andělská skupina, další dvě jsou pro kopii díky velmi torzálnímu dochování nepoužitelné a poslední z nich je opět nevhodná protože jde o volnou repliku či spíše napodobeninu zničeného barokního originálu, pořízenou v 19. století. Kopírovat tedy není podle čeho. Výsledná tzv. kopie tak má vůči svému baroknímu vzoru jen minimální autentický vztah. Argumentovat proto úctou k významné barokní památce a její obnovou je tedy zcela liché a nepravdivé. Zamýšlené dílo je novým, současným vstupem do historického prostředí města a jako takové by mělo být posuzováno. Jakkoliv je otázka kvality uměleckého díla subjektivně definovaná, přesto s rozhodností opřenou o naši profesionální zkušenost oprávněně tvrdíme, že podoba soch není v žádném případě taková, aby obstála v náročném prostředí Staroměstského náměstí. Pokud by se instalovala, stala by se jen zcela nevěrohodnou, banální atrakcí.

Vážený pane primátore, obracíme se na Vás s výzvou, aby příslušné orgány města nepřipustily tzv. obnovu Mariánského sloupu v podobě navrhované Společnosti, která je kontroverzním podnikem plánovaným pro mimořádně citlivé místo veřejného prostoru města. Jistě lze v dnešní době (např. digitálních rekonstrukcí) hledat jiné, důstojné prostředky připomenutí existence a celé škály významů této památky. Jako zástupci odborné obce věříme, že budete našemu apelu věnovat pozornost a samozřejmě nabízíme podrobnější doložení našich argumentů.

Podepsáni:

Prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc., vedoucí Katedry teorie a dějin umění Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze

PhDr. Richard Biegel, Ph.D., ředitel Ústavu pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

PD et Doc. PhDr. et Ing. Jiří Fajt, Ph.D.

Doc. Ivan Foletti Ivan, MA, Docteur es Lettres, Seminář dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

PhDr. Kateřina Horníčková, Ph.D., Ústav věd o umění a kultuře Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

doc. Mgr. Lada Hubatová-Vacková, Ph.D., Katedra teorie a dějin umění Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze

Doc. Mgr. Jakubec Ondřej, Ph.D., proděkan pro bakalářské a magisterské studium Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

Prof. PhDr. Marie Klimešová, Ph.D., Ústav pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Mgr. Radka Nokkala Miltová, Ph.D., vedoucí Semináře dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

PhDr. Ing. Jaromír Olšovský, Ph.D., Vedoucí Katedry dějin umění a kulturního dědictví, Filozofická fakulta Ostravské univerzity

Doc. PhDr. Michaela Ottová, Ph.D., Ústav pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Doc. Mgr. Martina Pachmanová, Ph.D., Katedra teorie a dějin umění, Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

Doc. PhDr. Pomajzlová Alena, Ph.D., Seminář dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

PhDr. Daniela Rywíková, Ph.D., Katedra dějin umění a kulturního dědictví Filozofické fakulty Ostravské univerzity a proděkanka pro zahraniční a vnější vztahy

Prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc., Seminář dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

PhDr. Lubomír Sršeň, Národní muzeum, oddělení starších českých dějin

Doc. Mgr. Pavel Suchánek, Ph.D., Seminář dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

Doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc., zástupce ředitele Ústavu věd o umění a kultuře Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D., vedoucí Ústavu dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy

Prof. PhDr. Pavel Vlček, Ústav dějin umění Akademie věd České republiky, v.v.i.

PhDr. Radim Vondráček, ředitel sbírek a výzkumu, Uměleckoprůmyslové museum v Praze

Doc. PhDr. Tomáš Winter, Ph.D., ředitel Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky, v.v.i.

Dr. phil. Marius Winzeler, ředitel Sbírký starého umění, Národní galerie Praha

Doc. PhDr. Jana Zapletalová, Ph.D., vedoucí katedry dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

PhDr. Eliška Zlatohlávková, Ph.D., Ústav dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy

Doc. PhDr. Martin Zlatohlávek, Ph.D., Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy

Ztotožňuji se obzvláště s posledními dvěma odstavci prohlášení. Nemám potřebu snižovat řemeslné a odborné schopnosti pana Váni a v podstatě obdivuji jeho vytrvalost, pracovitost a zaujetí. Domnívám se ale, že ani „tečkovaná“ kopie z dochovaného originálu, není plnohodnotnou náhradou originálu, není-li alespoň kombinována s dochovanými fragmenty nebo torzy originálu. V tomto případě, zde vidím jako zásadní problém existenci genia loci pouze v místě zvoleném v roce 1650. Domnívám se, že „vyhledání jiných, důstojných prostředků k připomenutí existence a celé škály významů této památky“ by bylo podstatně relevantnější, než jakás-takás „kopie“, která by byla pouhým a zjevně nepotřebným atavismem a v kontextu veřejného prostoru historického centra města, jen jakousi šaškárnou, tj. něčím převlečeným za něco k pobavení, v tomto případě turistů. Nehodlám zde hodnotit morálně-politický aspekt a roli Franty Sauera a okolnosti související s aktem stržení, které z mého hlediska nebyly v souladu s žádným z morálních aspektů, ani se spontánním projeven národního cítění tehdejších obyvatel Prahy. Bohu žel...stalo se. Popravdě, z mého subjektivního hlediska, i Šalounovo sousoší mistra Jana Husa, i přes svou nepopiratelnou uměleckou hodnotu, znehodnocuje historicky-urbanistickou kvalitu Staroměstského náměstí.

Zdroj:

<https://artalk.cz/2019/07/02/proti-obnoveni-marianskeho-sloupu-na-staromestskem-namesti-se-vyslovalo-26-kunsthistoriku-a-kunsthistoricek/>

